

הביני ואחיה

אצרות דעת, נטפי חיוק ופיקי הדרכה מלוקטים מאוצר שיעוריו של הגדו"ח רבי שמעון שפיצער שליט"א

הביני ואחיה

התבוננות וחיוק במשעולי החיים

למה אתה עושה השתדלות לפרנסה?

כיצד משתדלין? מקומה הנכון של ההשתדלות בראי היהדות!

ההתפילה וההליכה לצדיקים ועשיית הסגולות ביכולתן רק לסייע להשתדלותם שתביא את התוצאה הרצויה, והאמת היא להיפך ממש, כי העיקר הוא התורה והתפילה וכו' המפיקים רצון מאת ה' להעניק לו את חפצו, וההשתדלות הטבעית היא רק כדי שתוכל לשרות עליהם הברכה כפי שיבואר להלן.

כשהאדם סבור בטעות שהעיקר הוא ההשתדלות הטבעית, הוא בוטח ממילא בהשתדלותו, ואם כן הוא נכלל באלו שקרא אותם רבינו המחבר בשם "בוטח על חכמתו ותחבולותיו וכח גופו והשתדלותו", אשר יעזבהו ה' לגפשו ויגע לריק ויחלש כחו, ותקצר תחבולתו מהשיג חפצו. זה שרוב בני אדם סבורים שההשתדלות יש בידה לפעול, זה הוא חורבנם, כי באמת אין ההשתדלות מועילה כלום! אפי'!

יעשה השתדלות, אך לא יבטח בו!

מה שכתב רבינו המחבר בהמשך דבריו שישנם בעלי ביטחון שאינם זקוקים להשתדלות כלל, מוכיח בהוכחה שאין למעלה הימנה שההשתדלות איננה

זו שמשיגה לאדם את חפצו, ומזה נשכיל שגם

נקט עשירות וחכמה רק לשם דוגמא, אבל כוונתו בוודאי גם לכל אלפי הדברים שנקרים בדרכו של כל אדם במשך כל יום מימי חייו, אשר הוא עלול לבטוח בהם במקום לבטוח בבורא יתברך.

כיצד משתדלין? מהו העיקר?

כשבא על האדם איזה מקרה קל (ובכוונה אנו אומרים 'מקרה קל', כי במקרים הקשים כגון בענייני רפואה או זיווגים קל יותר לאדם לבטוח בה' שהרי הוא יודע בעצמו לאחר כמה השתדלויות שאין לו לעשות יותר מדי), המחשבה הראשונה שלו היא לעשות איזה השתדלות ובכך לסדר אותו על הצד הטוב ביותר. כך הוא דרכו של אדם וכך הרגלו מאז הוא מכיר את עצמו. המחשבה הטבעית שלו הוא כי העשייה שלו היא אשר תשיג לו את חפצו, כי בלי עשייה לא ישיג כלום.

אבל האמת היא שדבר זה בטעות יסודו, כי לפי האמת מי שמסדר לאדם את כל ענייניו קטן כגדול הוא הבורא יתברך שמו, ונמצא שמה שמועיל לאדם להשיג את חפצו, הם אך תפילותיו ומעשי הצדקה שלו, ותורתו ומחשבות האמונה והביטחון שלו!

ובקצרה: אנשים סבורים בטעות שהעיקר הוא להשתדל על ידי עשייה טבעית כדרך העולם, והתורה

"כשאדם שם ביטחונו באיזה דבר מטובות העולם הזה, הוא מראה כאילו אותו דבר יש לו ח"ו כוח להפעיל זולת הבורא ברוך הוא, ממילא נפסק מזה הדבר דביקות ושפע של הבורא ברוך הוא, וזה ששמעתי ממורי הגאון בוצינא קדישא המפורסם מו"ה דוב בער זלה"ה מ"מ דק"ק מעזריטש פירוש "וימלוך וימת" - (כוונת קדשו לפרשת ישלח שנמנו בה שמונה מלכי אדום שמלכו ומתו), כיון ששם אדם הביטחון באיזה דבר הוא ממליך אותו על עצמו ונפסק הביטחון ממנו יתברך שמו, לכן נגרע פרנסתו ממנו, וזהו וימת!"

'קדושת לוי' (אגדות חז"ל שבסוף הספר)

זהו בתמצית יסודו של רבינו המחבר בעל 'חובות הלבבות' בפתיחתו לשער הביטחון, שכל פעם שהאדם בוטח באיזה דבר בסברו שיש לו כוח משל עצמו, הוא גורם בכך שדבר זה ימות ויתבטל, כי הוא מפסיק בכך את מקור החיות של אותו דבר, ולכן הבוטח בחכמתו או בממונו, גורם בכך שאלו יאבדו ויסתלקו ממנו.

כממלא שמן בכלי נקוב

והאמת שיסוד זה רופף מאוד אצל רבים, ואפילו אצל אלו שעוסקים באמונה וביטחון, ומפני כך נמצא אנשים רבים שיחזיקו את עצמם כבעלי אמונה וביטחון ובכל זאת יתמהו על שאין ההבטחות המובטחות לבעלי הביטחון מתקיימות בהן. דומים הם אלו למי שמחזיק בידו כלי שנקוב בתחתיתו וממלא אותו ללא הרף בשמן ואינו מבין מדוע אינו מתמלא... כשהאדם מייחס במחשבתו כוח לחכמתו ולתחבולותיו, הרי הוא מפסיד כמו ידיו את השפע המגיע אליו, ומה לו להתלונן על שאין השפע מתקיים בידו.

והסיבה שאנשים באים לטעות מעין זו, נעוצה בכך שבדרך כלל בפעם הראשונה והשניה שלומדים את חיבורו של רבינו המחבר, סבורים שהוא מדבר כלפי אלו שיש להם עשירות מופלגת או חכמה מיוחדת, כי הללו צריכים להיזהר שלא לבטוח בעשרם ובחכמתם, אבל אנשים פשוטים הלא אין להם עשירות וחכמה כאלו אשר יוכלו לבטוח בהם ובוודאי לא כלפיהם דיבר המחבר.

אך דבר זה טעות גדולה היא, כי רבינו המחבר דיבר

פרעון מם בלבד

זה לשון הרמח"ל בחיבורו 'מסילת ישרים' (פרק כא): "אמנם מה שיוכל לשמור את האדם ולהצילו מן המפסידים האלה הוא הביטחון, והוא שישליך יתנועע על ה' לגמרי, כאשר יידע כי ודאי אי אפשר שיחסר לאדם מה שנקצב לו, וכמו שאמרנו ז"ל במאמריהם (ביצה טז, א): כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה וגו', וכן אמרו (יומא לח, א): אין אדם נוגע במוכן לחבירו אפילו כמלא נימא, וכבר היה אדם יכול להיות יושב ובטל והגזירה (-) גזירת קיצבת מזונות שנקצבו לו בראש השנה) היתה מתקיימת, אם לא שקדם הקנס לכל בני אדם, (בראשית ג, ט): בזעת אפך תאכל לחם, אשר על כן חייב אדם להשתדל איזה השתדלות לצורך פרנסתו, שכן גזר המלך העליון, והרי זה כמס שפורע כל המין האנושי אשר אין להמלט ממנו. על כן (הואיל וכך גזר המלך) אמרו (ספרי): יכול אפילו יושב ובטל (יראה סימן ברכה), תלמוד לומר: בכל משלח ידך אשר תעשה (שצריך אתה להשתדל ולעשות), אך לא שההשתדלות הוא המועיל, אלא שההשתדלות מוכרת, וכיון שהשתדל הרי יצא ידי חובתו, וכבר יש מקום לברכת שמים שתשרה עליו ואינו צריך לבלות ימיו בחריצות והשתדלות"

הנה לנו בפירוש מדברי הרמח"ל שאין ההשתדלות מועילה כלום, אלא שמחויב האדם לעשותה כדי לפרוע את המס שלו!

כלכלה או קלקלה... כלכלה נבונה עפ"י התורה ולאור דברי חז"ל

הלבוש שמותר להן להיות כפי הכנסותיו, אסור שתהיינה בכל תאוות לבו, אלא כפי הראוי לו כדי שלא יתבייש כמו שפירש רש"י בחולין שם.

ראו נא מה שכתב הגאון **רבי יעקב עמדין** זצ"ל בסידורו: "עייין בהוצאה לעומת ההכנסה, וזכור לקנות צרכי ביתך בעת הזול, וסדר ההוצאה הוא חצי פרנסה". הוא אומר: על האדם להקפיד לחשב הוצאתו אם הוא פחות או יותר מהכנסתו, להיפך ממה שנהוג היום להוציא כפול משיעור ההכנסות. ומוסיף שהעיון והחשבון בזה הינם חצי הפרנסה.

אזהרת החפץ חיים

אף ה**טור** כשכתב בענין יו"ט שאין לצמצם בו בהוצאות, הקפיד להזכיר שבשאר הימים מחויב האדם לצמצם בהוצאותיו. וזה לשונו (סי' תקכ"ט): "ואף על פי שצריך כל אדם לצמצם יציאותיו, אל יצמצם בהוצאת יו"ט, וצריך לכבדו ולענגו כדרך שמענג ומכבד השבת".

וזה מה שהביא את מרן ה**חפץ חיים** זצ"ל לעורר על כך ב**ביאור הלכה** (שם), וזה לשונו: "ואל יצמצם בהוצאת יום טוב - אבל בשאר הימים צריך כל אדם לצמצם בהוצאותיו [טור], ומקורו מהא דאיתא בגמרא מזונוניו של אדם קצובים לו מראש השנה וכו' ופירש רש"י **ליזהר מלעשות יציאה מרובה שלא יוסיפו לו אלא מה שפסקו לו!**"

והוסיף ב**ביאור הלכה**: "וזהו תוכחת מרובה על זמנינו שבעוונותינו הרבים הרבה אנשים עוברין על זה ולא ישימו לב איך להתנהג בהוצאות ביתם להרחיק דברים המותרים, ורבים חללים הפילה הנהגה הרעה הזו, שמביאה את האדם לבסוף על ידי זה לידי גזל וחמס וגם לחרפה וכלימה".

הנה מצאנו בדברי החפץ חיים טעם נוסף לסיבת האיסור לחיות שלא בחשבון, והוא שמתוך כך יבוא האדם לידי גזל וחמס. הן כמה פעמים אנו מתפללים על בני אדם שמתנהגים בענייני ממון שלא כהלכה, היתכן - אנו שואלים - והלא מוכרים הם כאנשים יראים ואיך הגיעו לידי כך? אחת התשובות לכך היא זאת, כשהאדם נקלע למצוקה כלכלית כתוצאה מחוסר חשבון בניהול הוצאות הבית, עד שאינו רואה שום דרך לצאת מן הסבך ונלחץ אל הקיר, מוחו מסבב אותו למצוא היתרים דחוקים ולהכשל בגזל גמור.

ומסיים שם בביאור הלכה: "והרבה סיבות יש שגורמים להנהגה רעה הזו, והסיבה הגדולה שבכולן הוא על-ידי הנשים שדעתן קלות ואינן רואות הנולד, ואשרי למי שיאמץ לבבו ולא ישגיח לפיתויים וינהל הוצאות ביתו בחשבון כפי ערך הרווחתו ולא יותר, ועייין בקונטרס 'שפת תמים' פרק ה' מה שכתבנו בזה!"

משל רעוף

בקונטרס **'שפת תמים'** (שם) מבאר החפץ חיים שזו אחת הסיבות הגלויות למה שבני אדם נכשלים בזמנינו בעיון הגזל, וזה לשונו: "ריבוי ההוצאות ומותרים המלבושים שנעשו קבע בעוונותינו הרבים, ודין גרמא לנו בזמנינו כל הצרות וכל התלאות, מבפנים ומבחוץ. ובתחילה כשמרגיל האדם את עצמו בזה, אינו מתבונן על אחריותו. והיצר הרע מתנהג עם האדם בזה כצייד המשליך מזון במצודה לעיני כל בעל כנף, אשר מרוב רצונה אחר האכילה, וממיעוט דעתה, אינה מבטת כלל במצודה הפרוסה, וכשנכנסת שם, שוב ניצודה ועומדת, ומוכנת לחיטאה.

כן הוא בענין זה, שבתחילה כשהקב"ה מזמין

נקודת מבט: שבוע האחרון (גליון כז) הבאנו (במסגרת מדור 'הבנה למעשה') אודות זצ"ל, ובתוך הדברים נזכר שאחד מהחסידים שעסק בהם היה להעמיד אנשים שנסתכנו בחובות על דרך המלך. סופר שהיה פועל בתרתי, מצד אחד היה מייעץ לאותם אנשים איך להחליץ מן הסבך, ומצד שני היה לוקח על עצמו את המשך גלגול החובות וזאת בתנאי שמעתה יכללו נכונה את צעדיהם ויצמצמו בהוצאות בני ביתם. הדברים סופרו מיד לאחר פטירתו, ומיד החלו התגובות ונודע שלא היה מדובר באחד או שנים או עשרה, אלא בהרבה יותר מחמישים בני אדם הידועים לנו שהעמידם על רגליהם.

ויהשבה לו צדקה

ובכן, פועלו זה להעמיד אנשים על רגליהם הוא מהחסידים המועילים ביותר, כי הוא מציל אנשים שלא ידקדקו לקבלת מתנת בשר ודם. ואכן לטובת נשמתו ועלייתה, מן הראוי לחזק ענין צמצום הוצאות הבית על טעמיו ומקורותיו כפי שהוא עצמו היה מראה באצבע בהעמידו אנשים על רגליהם. בפרט נחוץ הדבר בימינו, כאשר ענין זה נעשה נזח מיום ליום, וכבר תשמעו אנשים הטוענים שמותר לחיות חיים יותר מרווחים ושמונתם חזקה שהקב"ה ישלח להם כפי הוצאותיהם.

נלבן ענין זה ונעמיד בע"ה את הדברים על דיוקם כדי לבוא לידי התרת הספיקות. יתכן שסדרה זו תארך בפרסומה מספר שבועות, אך כדאי הדברים שייקראו, ונקווה שיביאו תועלת לאלפי קוראי הגליון באשר הם שם!

מללו שבכלל זה שלא יגיע למצב בו לא יינטלו ממנו האמצעים שהיו לו ולא יוכל לחדור מהרגלו הראשון להתפזר בהוצאותיו.

דבר זה נוגע לכל אחד, כי ההוצאות הולכות וגדולות מיום ליום ומה שהיה אך אתמול "לוקוסוס" ורק מעטים הרשו לעצמם לקנותו, נעשה היום דבר שנמצא בכל בית בישראל (משל לדבר הוא המזון, שאך לפני כמה שנים הרשו רק מעטים לקנותו, והיום... היום אין לך בית שאין בו מזון), ולכן אם לא נתרגל לוותר על דברים שנפשנו חשקה בהם, לא נוכל לוותר על שום דבר וההוצאות רק ילכו ויטפסו.

פרישות מהי...

ונדייק שוב: למדנו מדברי דוד המלך ע"ה ומדברי האמוראים בגמרא, שהטעם שאנו צריכים לכלכל דברינו במשפט אינו מסיבה טכנית בלבד כדי שלא נסתבך בחובות, אלא עיקר הטעם כדי להיות אדם יותר שלם. ולכן אפילו יובטח לו לאדם מפי אליהו הנביא ז"ל שלעולם לא יסתבך בחובות, מוטל עליו להתרגל שלא לקנות את כל מה שלבו חושק, כי הקונה כל מה שלבו חושק נעשה אדם מגושם ורחוק מאוד מלהקרא בשם 'אדם', מה שאין כן הפורש את עצמו מעט ואינו לוהט אחר תאוותיו, כי אע"פ שאינו פורש ממ"ט שערי היתר דרכי הפרושים הגדולים, מכל מקום מקבל הוא צורת אדם ונקרא 'איש טוב'.

ועוד זאת למדנו מדברי המסילת ישרים שיש בזה גם משום פרישות משערי איסור, כי מי שלא ילמוד לפרוש משערי היתר לא יוכל לאחר מכן לפרוש משערי איסור, ולעניינינו מי שלא יתלמד לפרוש מתאוות לבו כשיש לו הכנסות מרובות, לא יוכל לפרוש מהן בבוא אחריו לו הכנסות מועטות.

עכ"פ הן ברור שהאדם מחויב להזהר להוציא פחות ממה שהוא מכניס, ומה שאמרו שלאחרים יש לו לאדם ליתן יותר מכפי הכנסותיו, הוא יוצא מן הכלל שיש ללבנו בבוא מועד, וכן מה שאמרו הוצאות שבת ויו"ט והוצאות ת"ת אינן מן המנין ולו עליו ואני פורע, וכן הלאה, אף זה יוצא מן הכלל. אבל תחילה לכל צריך להכיר היטב את הכלל, והכלל הוא שהאדם מחויב לצמצם את הוצאות אכילתו ושתייתו עד שתהיינה מועטות מהכנסותיו, ואפילו הוצאות

תחילה נראה דברים ברורים מספרי חז"ל שאסור לו לאדם שרואה כי הכנסותיו מצומצמות לחיות בפיוזר ולהוציא יותר מכדי הכנסותיו, ולאחר מכן, בשבועות הקרובים, נראה מה נעשה שהדבר לא יעורר לחץ נפשי, אלא להיפך שמחה ושלמות הנפש, וכיצד נכלכל צעדינו להלכה ולמעשה.

במסכת חולין (פד, ב) שנינו: "דרש רב עזריא, זימנין אמר לה משמיה דרבי אמי, זימנין אמר לה משמיה דרבי אסי, מאי דכתיב (תהלים קיב, ה) טוב איש חונן ומלוה יכלכל דבריו במשפט - לעולם יאכל אדם וישתה פחות ממה שיש לו, וילבש ויתכסה במה שיש לו, ויכבד אשתו ובניו יותר ממה שיש לו, שהן תלויין בו והוא תלוי במי שאמר והיה העולם!"

"טוב איש" הוא מי שמתקרב להיות אדם שלם, דהיינו מי שמתנהג כאדם ובעקבות כך כל הסובב אותו מתנהג כשורה. אמר לנו דוד המלך ע"ה שיש שניים שנקראים "טוב איש", האחד הוא מי שחונן ומלוה לאחרים, והשני הוא מי שמכלכל דבריו במשפט.

והודיע לנו האמורא בשם תלמידי דרב בביאור הלשון "מכלכל דבריו במשפט" שהוא מי שחי בחשבון מדוקדק הוצאות כנגד הכנסות ומחלק בין הוצאותיו השונות. וביאר שלענין אכילה ושתייה יש לו לאדם להוציא פחות מכפי שיש לו, וכמו שמפרש רש"י "הוא עומד על צרכיו ולא בכל תאוות לבו", וטעם הדבר כדי שיתרגל שלא למלאות תמיד כל תאוות לבו, כי אם לא יתרגל בכך, שמא יבוא יום ויתמעטו הכנסותיו ולא יוכל לוותר על מילוי תאוותיו.

להיות 'אדם'...

בדומה לזה כתוב בספר "מסילת ישרים" שכדי להיות אדם, צריך האדם להתרגל אע"פ שיש לו ממון די והותר שלא לקנות כל מה שענינו רואת ולבו חושק, כי אם לא ירגיל עצמו לפרוש משערי היתר, לא יוכל אחר כך לפרוש משערי איסור.

ואם בדרך כלל סבורים אנו שכונות הדברים שלא להגיע לאכילת מאכלים אסורים או לשאר תאוות אסורות, וכפי שאמרו חז"ל "משום לך לך אמרינן נזירא לכרמא לא תקרב", דברי המסילת ישרים ברור

הנובע מתוך הבלבול הגדול השורה בענין זה: יש והאדם רוצה להיפטר מאיזו תביעה ולשם כך הוא מזמין "עורך דין" (lawyer - אדוואקאט) גדול מאוד הנוטל עבור מלאכתו מאה אלף דולר. העורך דין עומד לצדו ואכן בסופו של דבר האיש יוצא זכאי ונפטר מכל וכל. הנה גם האיש עצמו וגם הסובבים אותו וגם השומעים את סיפורו סבורים בבטחה שהצלחתו באה לו רק בגלל שהזמין עורך דין דגול זה.

אך למען האמת טחו מראות עיניהם, כי אדרבא ואדרבא, איש זה ממילא נגזר עליו מן השמים להיפטר מתביעתו, ולכן אילו היה בוטח בבורא ומזמין עורך דין פשוט תמורת אלף דולר לשם מילוי חובת ההשתדלות שלו, היה זוכה בדינו מבלי שיצטרך להוציא מכיסו סכום עצום כזה. ורק בגלל ששם את מבטחו בכישרונו העצום של העורך דין הגדול, לפיכך הפסיד מכיסו סכום עצום שהוא פי מאה ממה שהיה צריך להוציא אם לא היה בוטח בבורא.

וכן נראה פעמים רבות אנשים שמתמסרים בכל לבם ונפשם לעשיית השתדלות ובדרך הם מבזים את עצמם ומטריחים את עצמם בלי סוף, וכשהם משיגים את חפצם הם סבורים שהשיגו אותו בזכות השתדלותם. אך כפי האמור טעות גדולה היא בידם, כי ריבוי ההשתדלות שלהם אשר נבע מביטחונם בכוח ההשתדלות רק הרחיקה מהם את חפצם, ואילו לא היו בוטחים בהשתדלותם אלא בבוראם, היו משיגים את חפצם זה מכבר ומזה עידן בלי כל אותם ביזיונות שהביאו על עצמם.

וכי אפשר להיות בעל ביטחון ע"י הקורסים השונים?

ובגלל זה קשה לנו מאוד להשריש בלבנו יסוד זה, מפני שעלינו לשנות את מהלך מחשבתנו הן מהמהלך שהורגלנו לחשוב בו מאז שדרכנו על האדמה ועד עתה, והן ממהלך המחשבה שכל בני האדם אשר על פני האדמה צועדים בו. צאו וראו את רוח השקר הנושבת היום בחוצות, וגם בקרב החרדים לדבר ה'! צאו וראו כמה קורסים נפתחים היום חדשים לבקרים, כאשר תכלית כולם ללמד אותנו שכל הצלחתנו תלויה בהשתדלותנו! וכנגד זה עלינו להילחם ולהשריש בלבנו שכל זה שקר וכזב ואין לו אפילו אחוז אחד של אמת.

הלך לו האדם לקורס ומילא את עצמו בחכמה וידע, ואז שמע איזה שיעור על חובות הלבבות שער הביטחון וסבר שהוא כבר מושלם באמונה וביטחון, וכיון שיצא לעבודתו לא איחר כישלונו לבוא, ואז נעמד על רגליו וצווח: מדוע לא עמדה לי ביטחוני? היודע אתה יהודי יקר כמה אתה בוטח על השתדלותך ועל חכמתך?! הכיצד תרצה אפוא שיעמוד לך ביטחונך ושתנחל הצלחה?! תצטרך לעמול ולהתייגע הרבה כדי להשכיח מלבך את כל מה שפטמו אותך עד שתפסיק לבטוח כלל בחכמתך ובהשתדלותך ואז ורק אז תראה ברכה והצלחה במעשי ידיך תמיד בכל עת!

(מתוך שיעורי חובות הלבבות שיעור י"ג (חלק 1), לשמיעת השיעור המלא, חיינו לקו השיעורים (בא"י), לחצו בכניסתכם למערכת 2 (-) שיעורי חובות הלבבות), ובחור שיעור 12. שמעו ובטחו!)

מי שאינו נמצא במדרגה גבוהה זו אלא עדיין הוא זקוק להשתדלות, מכל מקום מחויב הוא להאמין שאין השתדלותו משיגה לו את חפצו כלל.

הוא אומר: אם כי ברוב הפעמים מחויב האדם לעשות השתדלות, מכל מקום אסור לו לבטוח באותה השתדלות, כי באותו רגע שהוא בוטח בהשתדלותו הוא עוצר את השפע מלהגיע אליו, וכלשונו של רבינו המחבר: "ואם יבטח על חכמתו ותחבולותיו וכח גופו והשתדלותו, יעזבהו ה' לנפשו ויגע לריק ויחלש כחו, ותקצר תחבולתו מהשיג חפצו".

מי עשה כל אלה?

ושוב, חייבים אנו להחזיר כל זאת בלבנו כי רוב בני אדם נגועים בדבר זה ותמהים מדוע אין ביטחונם עומד להם. והנה לפנינו שיח רגיל בין בני אדם: ראובן פונה לשמעון "איש בעל קשרים": אגא ממך, דבר אל לוי ושכנע אותו שילוה לי עשרת אלפים דולר. לאחר יום שמעון מבושר לראובן בעיניים מאירות: דיברתי על לבו של לוי והבנתי ממנו שהוא מוכן להלוות לך את כל הסכום במלואו, כפי הנראה עשיתי עבודה טובה. ראובן טופח לו על שכמו ומרעיף עליו ממחמאות פיו על יכולותיו המיוחדים.

ובכן, על מי בטח ראובן? על שמעון ועל קשריו ויכולותיו! ועל מי בטח שמעון? אף הוא בטח על קשריו ועל יכולותיו! גילה לנו רבינו המחבר כי די בביטחון מועט כזה כדי להחריב את כל הצלחת הדבר עד היסוד. ואין אנו אומרים שאין לו לראובן לעשות השתדלות זו. בוודאי הוא מחויב לעשותה, אך הוא צריך להיות בטוח בכל לבו, שאין השגת תלויה כלל בכוח השכנוע של שמעון ואף לא במשהו.

זה שראובן צריך לבקש משמעון אשר ניהן בפה טוב וכוח שכנוע לשדל את לוי להלוות לו עשרת אלפים דולר, הוא מפני שההשתדלות צריכה להיות בדרך של טבע, שהרי אם יבקש מאדם אחר שאין לו כוח שכנוע, לא עשה בכך שום השתדלות. אבל אין זה אומר שראובן צריך לבטוח בכוח השכנוע של שמעון. אדרבא, הוא צריך להשריש בלבו שוב ושוב, שאין התוצאה תלויה כלל בכוח השכנוע של שמעון, אלא הקב"ה הוא זה שיכניס הרצון בלבו של לוי להוציא מכיסו עשרת אלפים דולר ולהלוותם לו.

וכיצד נוכל להשריש זאת בלבנו? על זה לימדנו רבינו בעל חובות הלבבות, להתבונן בכל אותם פעמים שאנשים לא הרבו בעשיית השתדלות והשיגו את כל חפצם ונחלו הצלחה גדולה, לעומת כל אותם פעמים שאנשים הרבו בעשיית השתדלות ולא העלו בידם מאומה, ומזה נשכיל שאין ההצלחה תלויה כלל בעשיית השתדלות ושגם באותם פעמים שהשתדלנו ונחלנו הצלחה, לא נבעה הצלחתנו מתוך השתדלותנו, אלא מתוך גזירת הבורא!

הצלחה מדומה וכישלונה בצדה

ואם הגענו לעת כזאת נוכל לראות דבר אחד פלאי

לאדם מעות בחסדו, כדי שיוכל להחיות את נפשו בזה, וגם לפרוע מזה חובות הבורא כצדקה וגמ"ח והחזקת התורה, וכדומה לזה, היצר הרע בא ומסיתו שעתה נאות לו להתנהג בעיני הוצאות הבית והמלבושים במעלה הגבוה מערכו [הפחות כהמכובד, והמכובד כאחד מעשירי העם], כדי שיתראה לחשוב ומכובד לעיני חביריו. והאדם הולך אחר עצתו, מרגיל את עצמו בזה, עד שבהמשך הזמן הוא נעשה מוכרח לזה להתנהג כדרך הגבוהים, ואחר-כך אם תזדמן לו שנה או שנתיים שאינו משתכר לפי ערך ההוצאה אשר הרגיל את עצמו בזה, מצא לו היצר מקום הטעות אותו ולפתותו לגזול ולחמוס, ולהיות לוה רשע ולא ישלם, כדי להתנהג באופן הראשון שלא יתבזה לעיני חביריו שבעיר, וברבות הזמן נעשה גזלן וחמסן שאינו חושש כלל לחיי נפש חבירו!

איזהו חכם הרואה את הנולד

וממשיך החפץ חיים: "גם פעמים רבות הוא מביא את עצמו לידי סכנה על ידי זה, שנחלה מרוב הדאגה על ידי הקלון והכלימה שיש לו מכל עבריו מסביב, כי תחת מעט הכבוד אשר הנחילו היצר הרע מתחילה על ידי הנהגתו, ינחילהו עתה משנה כפליים קלון, אשר הכל מבזים אותו עבור דמיהם, וזהו עונשו בעולם הזה, מלבד עונשו השמור לו לעולם הבא עבור עון הגזל.

אבל כבר אמרו חז"ל 'איזהו חכם הרואה את הנולד', דהיינו שצריך האדם אפילו בעת שהוא תקיף במצבו, להתבונן תמיד בתהפוכות הזמן המצוי מאוד בעוונותינו הרבים ושלא להתנהג בעיני הוצאות ביתו רק בדרך אמצעי לפי מה שהוא אדם ולפי המקום..."

ומסיים שם: "ומתוך אלו המותרות רבו בזמנינו הוצאות הנישואין במלבושיהן, עד שרבות בנות באות לידי ביון בהגיען לפרק נישואיהן. אב ואם בוכים ומבכים, ואין להם מושיע. וכנהג רעות רבות וצרות שעוברים על ראש העניים. ומי גורם לכל זה אם לא ריבוי הוצאות ומותרים המלבושים שנעשו קבע בעוונותינו הרבים, שגורמים בזה רעה לעצמם בזה ובבא, וגם לכל העולם כולו!"

אוכל ושותה כפי ממונו והצלחתו

וראיתי בספר "שפת מלך" שדייק בלשון הרמב"ם (הלכות דעות פ"ה ה"ו) "תלמיד חכם מכלכל דבריו במשפט, אוכל ושותה זון את אנשי ביתו כפי ממונו והצלחתו", כי לכאורה תיבת "ההצלחתו" אין לה משמעות כאן. אך כוונת הדברים שגם אם יש לו לאדם עכשיו פרנסה ברווח, כל שהוא רואה שישנה ירידה ברווחו, יש לו להבין שמן השמים רוצים שיצמצם בהוצאותיו ולקנות פחות מן הרגיל. על האדם להבין שהקב"ה נותן לו את פרנסתו באופן שיישאר אצלו תמיד יותר ממה שהוא מוציא, ולכן אם יבזבז את כל כספו עבור תאוות לבו, לא יוכל אח"כ לבוא בתלווה על ה' ח"ו מדוע הפילו לבו, כי לא הקב"ה הפילו, אלא הוא הפיל את עצמו על ידי שבזבז את כספו בלי חשבון.

ויש לדעת שאם החפץ חיים התריע על כך בביאור הלכה, הרי זה מפני שראה זאת כהלכה פסוקה ממש!

הבנו אם כן כמה רעה חולה היא להתנהג בפזיזות בעינינו כסף וכלכלה, בשבוע הבא נביא כיצד נכלכל צעדינו להלכה ולמעשה עפ"י דרכה של תורה בעינינו זה.

הרבונונות

מה שאמר שמאי הזקן (אבות פ"א מט"ו): "עשה תורתך קבע ומלאכתך עראי". אין כוונת מאמר זה על הכמות בלבד, אלא גם - ואולי בעיקר - על האיכות. למזה אתה עסוק כל כך כל היום במחשבות על פרנסתך? הלא ריבוי המחשבה על הפרנסה לא זו בלבד שאינה מועילה אלא אף מזיקה. עשה את תורתך קבע וגם בשעה שאתה עוסק על פרנסתך דבק את מחשבתך בה' יתברך!

לך בית ומשפחה וביניהם ילדים קטנים שמחכים כל השנה לזה הלילה וכעת הם כבר עייפים ותשושים...

האיש ושיחו

תובנות מחיי מרן החזון איש זצ"ל

אהבת חסד ועמל התורה במשנתו ועפ"י דרכו

מעשה

כמענה לשאלתם פתח וסיפר: בצעירותי היינו אני וחברי נכנסים ויוצאים אצל ה'חזון איש'. פעם דיבר אתנו ה'חזון איש' על אודות תלמיד אחד שטרם בנה את ביתו והטיל עלינו המשימה למצוא לו זיווג הגון. עשינו כמצוותו ותוך זמן קצר נמצא לו זיווגו בסייעתא דשמיא. באנו ל'חזון איש' לבשר לו את הבשורה הטובה והודענו לו שלעת ערב תיערך בע"ה שמחת האירוסין שלו. ה'חזון איש' אמר שהוא חפץ בכל לבו להשתתף אף הוא בשמחה זו, ושאל אם נוכל לבוא להודיע לו בשעת מעשה מתי להגיע כדי שלא יצטרך להמתין לחינם ולהתבטל מלימודו. הבטחנו לבוא להודיע לו. כשהגענו להודיע לו, ראינו יושבים אצלו בעל ואשתו כשעל השולחן פרוס דף גדול ובו רשימה של כל מיני סחורות, והנה הם עוברים על כל הרשימה ממעלה למטה ושואלים על כל אחד ממיני הסחורות הטוב הוא למכירה אם לאו וכמה אפשר להרוויח מכל אחד מהם.

עמדנו על מפתן הדלת והמתננו. בטוח היינו שה'חזון איש' יקדיש להם דקות אחדות ותו לא, שהרי אין המדובר כאן בשאלה של פיקוח נפש. בפועל ארכה פגישתם שעה ורבע, ובכל אותה עת ישב ה'חזון איש' והאזין להם ויעץ להם בשלווה ונחת. כשנסתיימה פגישתם, נעמד ה'חזון איש', ליווה אותם החוצה, ואז חשב את מגבעתו והודיע לנו שהוא הולך לשמחת האירוסין.

הבנה למעשה

ויהי בדרך אמר לנו ה'חזון איש': בטח תמהים אתם, הלא בתחילה אמרתי לכם שאין לי רגע מיותר ולכן אני מבקש שתבואו להודיעני מתי להגיע, והנה עתה התמהמהתי כל כך בשביל דברים שאינם נוגעים בפיקוח נפש. ועוד יש לכם לתמוה, שהרי רבים ממתנינים לי ואיך הרשיתי את עצמי להתמהמה על חשבונם. ובכן, אסביר לכם: האיש והאשה שראיתם עברו את מאורעות המלחמה והיו שבורים מאוד בלבם ובנפשם, כשבאו אלי, יעצתי להם לפתוח בית מסחר כדי להתחיל את חייהם מחדש, והיות שכסף ליתן להם בשביל סיוע בהקמת העסק לא היה לי, גמרתי אומר ליתן להם עצות כיד המלך. והיות שמדובר היה במצוה גדולה כל-כך, אמרתי בלבי שגם אתם וגם המתנינים לי בבית האירוסין מחוייבים בה, וכיון שכן המשכתי להקשיב ולייעץ להם על חשבון זמנכם, כי זהו נטלתם אף אתם את חלקכם בקיום המצוה.

הפטיר ראש הישיבה ואמר לבני ביתו: אף אני עשיתי חשבון בעצמי, היות שיושבת אלמנה שבורה ורצוצה בביתה וזקוקה שיערכו אצלה את הסדר, אף אתם מחוייבים במצוה חשובה זו. נשארתי אני לערוך את הסדר אצלה, ואתם נטלתם את חלקכם במצוה זו על-ידי המתנתכם מורטת העצבים.

מעשה

הגה"ח רבי נטע פריינד זצ"ל שהיה מבאי ביתו של מרן ה'חזון איש' זצוק"ל (נסתלק לגני מרומים ביום שבת קודש ט"ו במרחשוון ה'תשי"ד) סיפר, שפעם שח לו הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל בכאב: יהודי אחד מאפריקה זקוק היה לישועה ושלח אלי שאתפלל אליו. התפללתי, אך ללא הועיל. חזר היהודי ושלח אל ה'חזון איש' שיתפלל עליו, וכיון שפתח ה'חזון איש' את פיו בתפילה, מיד נושע.

אמר הגרא"ז לר' נטע: עכשיו אסביר לך החילוק בינינו על פי הידוע שבתקופת חייו של רבי חיים אחיו של מהר"ל מפראג היה עוד גדול אחר בעירו, אך אליהו הנביא התגלה רק לרבי חיים ולא לאותו גדול, וסיבת הדבר, כי אליהו הנביא אינו מתגלה לשרוולים רחבים (רוצה לומר לבעלי משרה). ובכן, ה'חזון איש' בשונה ממני אין לו שום משרה, יש לו רק תורה לשמה, ולכן תפילותיו מתקבלות.

הבנה למעשה

נתקיימה בו מאמר התנא רבי מאיר (אבות פ"ו מ"א): "כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה". כשרואים אדם זורח מאושר וכולו אומר הוד והדר, לא לעולם אפשר לקבוע באופן מוחלט שזה נובע לו מן התורה, שהרי אפשר שזה נובע לו מריבוי ממון או מהרגשת סיפוק וכדו'.

אבל ה'חזון איש' הלא ידוע שלא היה לו לא ממון ולא בנים ולא משרה תורנית. מאומה לא היה לו כי אם 'תורה', אין זה אלא שהתורה היא זו שהביאה לו שמחת חיים שלא ידעה גבול, והיא זו שהאצילה עליו את כל המעלות המנויות באותה משנה באבות!

מעשה

כאן נביא סיפור מאלף בינה, אך תחילה נקדים לה אמרה שהיה מורגל בפומיה החסיד רבי אליהו ראטה זצ"ל בשם ה'חזון איש', וכה היה אומר: "ויפיל איד איז מען, וויפיל מ'טוהט פאר א צווייטן!" [- יהדותו של האיש הישראלי נמדדת לפי מה שהוא נותן לאחרים].

ואל הסיפור: באחת השנים בערב הפסח, דאג ראש ישיבת רוז'ין רבי יהושע ברים זצ"ל לספק את כל צרכי הפסח לאלמנה אחת שבעלה נפטרה באותה עת ונשארה לבדה עם שבעה יתומים. האלמנה שטרם התאוששה אז מפטירת בעלה, אמרה לראש הישיבה שמחמת צערה לא תוכל לערוך את הסדר לבדה. הרגיע אותה ראש הישיבה והבטיח לה שידאג להביא אברך אחד לערוך את הסדר בביתה. ראש הישיבה קיים את דבריו ואכן דיבר עם אברך אחד שהבטיח לה לבוא לערוך את הסדר בבית האלמנה. כשראש הישיבה הלך בערב פסח לבית הכנסת להתפלל, הודיע לבני ביתו שכפי הנראה יתמהמה קצת לאחר התפילה, כי ירצה לקפוץ לביקור קצר בבית האלמנה לראות אם האברך אכן הגיע לערוך אצלה את הסדר. למעשה, כשראש הישיבה הגיע לביתה של האלמנה לאחר התפילה, ראה שהאברך לא הגיע. לא חשב ראש הישיבה פעמיים, מיד לקח את המושכות לידו והתחיל לערוך את הסדר, קדש ורחץ, כרפס יחץ. חצי שעה קודם חצות גמר את הסדר, בירך את האלמנה ואת ילדיה בברכת גוט יו"ט ואץ רץ לביתו להתחיל את הסדר מחדש.

בהגיעו לביתו, אמר לבני הבית שאין לו זמן לספר עכשיו מה אירע, כעת יתחילו בעריכת הסדר ולאחר חצות יספר להם. כשסיפר להם לאחר מכן על הסדר שערך בבית האלמנה, שאלוהו בני הבית: מהיכי יתתי שעשית את הדבר הנכון? הלא יש

מעשה

מעשה בחזור אחד בר אוריין שחלה במחלה כלשהי והוצרך לעבור בגללה ניתוח בגופו. הגיע הבחור לשאול בעצת ה'חזון איש'. בתחילה יעץ לו ה'חזון איש' איהו רופא לקחת ובאיזה אופן יעשו את הניתוח, אך לאחר שהתחיל ה'חזון איש' להשתעשע עמו בלימוד וראה שמדובר בתלמיד חכם של ממש, הורה לו שלא לעשות את הניתוח כלל. הבחור התפלא למשמע אזניו והציג את תמיהתו בפני ה'חזון איש' מעיקרא מאי קסבר ולבסוף מאי קסבר.

הבנה למעשה

אמר לו ה'חזון איש': "בתחילה הוריתי לך לנקוט בדרכי ההשתדלות כפי שמוטל על כל חולה לעשות. אך משנודע לי שאתה עמל ומתייעג בתורה, מורה אני לך לחדול מן ההשתדלות, כי ההנהגה השמימית אתך היא חוץ מדרך הטבע!" מדהים ומחזק!

לילות חורף הארוכים...

בתחילת זמן חורף, עת כולנו עדיין תחת רשמי ירח האיתנים והחגים שעברו עלינו לטובה.

השיעורים הבהירים בענייני התורה, האמונה והעבודה המעשית יעזרו לך לעלות במעלות בית ד'!

טלפון ישיר שע"י 'קול הלשון': 0732951337

קול הבינני 718.686.830 - US 033.3366.1511 - UK

לקבלת הלייון בקביעות וכן להצטרף והארות בכל ענייני הליון ניתן לפנות למכון 'בינני' דוא"ל: info@achonhavineini.com

לרמות והנחות שיעור, וכן לקבלת השיעור דבר יום ביומו. ניתן לפנות שירות למכון 'בינני' דוא"ל: info@achonhavineini.com

500 גליונות

נתרמו ע"י ידידנו הר"ר אליהו ציינוירט שליט"א

לע"נ אמו האה"ח מרת שיינדל יוכבד ע"ה בת הרה"ח רבי שלמה ז"ל

נלב"ע י"ג חשוון תשע"ח ת.נ.צ.ב.ה.

800 גליונות

נודבו לרפואתו השלימה של הר"ר מרדכי בן אסתר הי"ו

בתוך שאר חולי ישראל נדבת בנו הר"ר זאב ברגובסקי שליט"א

1000 גליונות

נתרמו לע"נ האשה החשובה מרת אסתר מלכה ע"ה בת יבלחט"א הרה"ח רבי אליעזר שליט"א נלב"ע ט' חשוון תשנ"ב ת.נ.צ.ב.ה. הונצח ע"י המשפחה